

Azərbaycanın liderliyi, sülh strategiyası və yeni regional reallıqlar

Müasir Azərbaycan tarixində mühüm nailiyyətlərlə yaddaqalan daha bir uğurlu ili qürur və fəxarət hissi ilə başa vururuq. Dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsi və suverenliyin yalnız kağız üzərində deyil, real siyasi güc kimi təsdiqlənməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət daşıyan 2025-ci il - "Konstitusiya və Suverenlik İli" Azərbaycanın tam müstəqil, milli maraqlara söykənən prinsipial siyasət yürütdüyünü və regionda prosesləri formalaşdırmaq iqtidarında olduğunu bir daha nümayiş etdirdi.

Prezident İlham Əliyevin liderliyi ilə həyata keçirilən ardıcıl və məqsədyönlü siyasət son illərdə Cənubi Qafqazın geosiyasi xəritəsini əsaslı şəkildə dəyişmişdir. 2020-ci il Vətən müharibəsində qazanılmış tarixi Zəfər və 2023-cü ildə həyata keçirilmiş birgünlük antiterror tədbirləri nəticəsində Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və suverenliyi tam bərpa olunmuşdur. Bu qələbələr yalnız hərbi-siyasi üstünlük anlamına gəlmir, eyni zamanda region üçün yeni geosiyasi və geoiqtisadi reallıqlar formalaşdırmışdır. Munaqişə dövrü başa çatmış, sülh və əməkdaşlıq üçün real imkanlar yaranmışdır.

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə irəli sürülən sülh təşəbbüsü Cənubi Qafqazda beynəlxalq hüququn hamılıqla qəbul olunmuş norma və prinsiplərinə, qarşılıqlı hörmətə, suverenliyə və ərazi bütövlüyünə əsaslanan yeni diplomatik, hərbi-siyasi və iqtisadi strategiyanın əsasını qoymuşdur. Məhz bu yanaşmanın məntiqi nəticəsi olaraq Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh və dövlətlərarası münasibətlərin qurulması haqqında Saziş layihəsinin hazırlanmasında baza rolunu Azərbaycanın irəli sürdüyü beş prinsip oynayır. Bu prinsiplər dövlətlərin bir-birlərinin suverenliyini və ərazi bütövlüyünü qarşılıqlı tanımasını, ərazi iddialarından imtinaını, güc tətbiqindən və təhdidlərdən çəkinməyi, dövlət sərhədlərinin delimitasiyası və demarkasiyasını, diplomatik münasibətlərin qurulmasını və nəqliyyat-kommunikasiya xətlərinin açılmasını ehtiva edir. Bu müddəalar Azərbaycanın sülhə formal deyil, real və uzunmüddətli yanaşdığını nümayiş etdirir.

Paraflanmış sülh sazişinin imzalanması regionun gələcəyini müəyyən edəcək tarixi hadisələrdən biri olmaqla, Cənubi Qafqazda qarşıdurma mərhələsini qapadaraq əməkdaşlıq dövrünün əsasını qoydu. Lakin bu yolun qarşısında hələ də ciddi maneə mövcuddur. Ermənistan konstitusiyasının preambulasında istinad olunan müstəqillik bəyannaməsində Azərbaycana qarşı ərazi iddialarının qalması sülh prosesinin əsas əngəli olaraq qalır. Bununla yanaşı, Ermənistan Azərbaycanın qərb bölgəsi ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında maneəsiz nəqliyyat bağlantısının təmin edilməsi ilə bağlı öhdəliyi də yerinə yetirməlidir. Ermənistan cəmiyyətinin və siyasi rəhbərliyinin bu reallığı qəbul etməsi həm öz dövlətlərinin, həm də regionun gələcəyi üçün həyati əhəmiyyət daşıyır.

Prezident İlham Əliyevin sülh və normallaşma prosesin-

də tutduğu mövqe ardıcıl, aydın və prinsipialdır. Bu mövqe beynəlxalq hüquqa, ədalətə və milli maraqlara əsaslanır və məhz bu səbəbdən beynəlxalq tərəfdaşlar tərəfindən konstruktiv və realist siyasət kimi qiymətləndirilir. Bu xüsusda, ABŞ Prezidenti Donald Trampın söyləri və dəstəyi ilə 2025-ci il 8 avqust tarixində Vaşinqtonda ABŞ, Azərbaycan və Ermənistan liderlərinin iştirakı ilə keçirilmiş üçtərəfli sammit regionun siyasi-diplomatik tarixində yeni mərhələnin başlanğıcı kimi dəyərləndirilir. Bu sammit Cənubi Qafqazın siyasi, təhlükəsizlik, ticari-iqtisadi və nəqliyyat-kommunikasiya arxitekturasında inklüziv və tarixi mərhələyə keçidi simvolizə edir.

Vaşinqton Sammiti göstərdi ki, Azərbaycan yalnız öz milli maraqlarını deyil, regionun təhlükəsizliyini və davamlı inkişafını da nəzərə alan məsuliyyətli aktordur. Sammit normallaşma prosesinin sürətlənməsi üçün əlverişli mühit yaratdı və nəticə etibarilə, beynəlxalq ictimaiyyətin sülhə marağını və dəstəyini təşviq etdi. Bu, eyni zamanda Ermənistan üçün də açıq mesajdır: sülh realdır və mümkündür, lakin bu yol yalnız konstruktiv mövqe ilə açıla bilər.

Normallaşma prosesinin mühüm komponentlərindən biri də praktik etimad quruculuğu tədbirləridir. Azərbaycan tərəfindən Ermənistanla yüklərin daşınması ilə bağlı məhdudiyyətlərin aradan qaldırılması, Qazaxıstandan Azərbaycandan tranzit keçməklə Ermənistanla taxıl göndərilməsi, eləcə də Azərbaycandan Ermənistanla ilk dəfə neft məhsullarının ixracına başlanılması regionda etimadın möhkəmləndirilməsinə xidmət edir. Bu addımlar göstərir ki, Azərbaycan sülhü yalnız siyasi bəyanatlarla deyil, real iqtisadi və humanitar əməkdaşlıqla möhkəmləndirməyə hazırdır. Gələcəkdə işə ticarət əlaqələrinin başlanması ehtimalı regionun iqtisadi inteqrasiyasına yeni nəfəs verə bilər.

Azərbaycanın sülh təşəbbüsləri regionun iqtisadi və nəqliyyat xəritəsinin yenilənməsi ilə sıx bağlıdır. Cənubi Qafqaz qitələrarası nəqliyyat yollarının kəsişməsində yerlə-

şən strateji regiondur və bu bölgənin lider dövləti kimi Azərbaycan son illərdə global logistika xəritəsində mühüm tranzit mərkəzinə çevrilmişdir. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, "Cənub qaz dəhlizi", Trans-Xəzər marşrutu və Orta dəhliz kimi irimiqyaslı layihələr ölkəmizin regional və global əhəmiyyətini xeyli artırmışdır. Ermənistanla sülhün təmin olunması bu layihələrin coğrafiyasını genişləndirərək regionu Avrasiya nəqliyyat şəbəkəsinin daha mühüm halqasına çevirə bilər.

2025-ci ildə Azərbaycanın xarici siyasətində Mərkəzi Asiya istiqaməti xüsusi çəkisi ilə seçilir. Tarixi, mədəni və strateji bağlara əsaslanan bu münasibətlər artıq institusional əməkdaşlıq mərhələsinə keçmişdir. Mərkəzi Asiya Dövlət Başçıların 7-ci Məşvərət Görüşünün yekun bəyanatında vurğulandığı kimi, "Mərkəzi Asiya və Azərbaycan Respublikası dövlətlərinin möhkəm dostluq əlaqələri, qarşılıqlı faydalı tərəfdaşlıq və strateji maraqlarını nəzərə alaraq, tərəflər Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Asiyanın dövlət başçılarının Məşvərət Görüşündə təmhüquqlu iştirakını alqışlayırlar". Bu qərar Azərbaycanın Mərkəzi Asiya regionunun siyasi, iqtisadi və nəqliyyat-logistika proseslərinin ayrılmaz hissəsinə çevrildiyini təsdiqləyir. Azərbaycan Xəzər hövzəsində yerləşən aparıcı dövlətlərdən biri kimi, Mərkəzi Asiya ölkələri üçün Avropaya çıxış qapısı rolunu oynayır. Orta dəhliz layihəsi çərçivəsində Çin-Mərkəzi Asiya-Xəzər-Cənubi Qafqaz-Avropa xətti üzrə yükdaşımaların artması Azərbaycanın strateji əhəmiyyətini daha da gücləndirir. Bu əməkdaşlıq regionlararası inteqrasiyanın real mexanizminə çevrilir və Prezident İlham Əliyevin uzaqgörən xarici siyasət kursunun mühüm nəticələrindən biri kimi çıxış edir.

Sülh prosesinin davamlılığı üçün etimad quruculuğu tədbirləri mühüm əhəmiyyət daşıyır. Ermənistan daxilində revanşist qüvvələr, radikal dairələr və destruktiv xarici təsirlər normallaşma prosesini pozmağa çalışır. Beynəlxalq ictimaiyyət bu cəhdlərə qarşı daha prinsipial mövqe sərgiləməli, regionda sülh və sabitliyə təhlükə yaranan addımlara yol verməməlidir.

Nəticə etibarilə 2025-ci ildə - "Konstitusiya və Suverenlik İli"ndə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin müdrik və uzaqgörən siyasəti ilə Cənubi Qafqazda yeni sülh və əməkdaşlıq modelinin formalaşdırılması prosesi uğurla davam etmişdir. Bu model qarşıdurmaya deyil, qarşılıqlı faydaya, təhlükəsizliyə və iqtisadi inteqrasiyaya əsaslanır. Azərbaycanın sülh təşəbbüsləri regionu qarşıdurma məkanından əməkdaşlıq regionuna çevirməkdədir və bu siyasət ölkəmizin regional və global miqyasda artan nüfuzunun ən parlaq göstəricisidir.

Zaur ŞÜKÜROV,
Milli Məclisin deputatı